

Motion

1977/78:909

av Nils Hörberg och Jörgen Ullenhag
om andrahandsröstning vid allmänna val

En småpartispärr vid riksdagsval är nödvändig för att få en funktionsduglig riksdag och motverka risker för att små partier får ett orimligt stort inflytande. I länder med renodlat proportionella valsysteem och mycket låga eller obefintliga småpartispärrar har också ofta en mängd småpartier varit representerade. Det har försvagat i stället för att förstärka demokratin. Samtidigt medför dock småpartispärrar klara demokratiska nackdelar.

Mindre partier missgynnas, dels genom att de riskerar att bli helt orepresenterade, dels genom att tveksamma väljare av taktiska skäl frestas att rösta på större partier, som de vet säkert kommer in i riksdagen.

En möjlighet att minska dessa nackdelar vore att införa ett system med s. k. andrahandsröstning. Det skulle innebära att väljarna, om de önskar, fick rösta på ett parti i första och på ett andra parti i andra hand. Skulle en väljares första parti inte klara spärren så räknas dennes andrahandsröst i stället.

Andrahandsröstning har flera fördelar jämfört med nuvarande system. Riksdagen skulle bättre återspegla folkviljan. Alla de väljare som med sina röster nu inte på något sätt påverkar mandatfördelningen skulle ha ökade möjligheter att göra detta.

Ingen skulle längre behöva ställas inför valet att antingen rösta på det parti man verkligen stöder, eller – för att säkert kunna påverka riksdagssammansättningen – rösta på ett parti man egentligen inte i första hand sympatiserar med. Övertygelse, inte taktiska bedömningar, skulle kunna få avgöra alla människors röstande. De väljare det här gäller ställs i dag inför en samvetskonflikt som påminner om den som drabbar mindre partiers sympatisörer i länder med renodlade majoritetsvalssystem.

Det sägs ibland att ett system med andrahandsröstning skulle stimulera uppkomsten av småpartier med svår partisplittring som följd. Det argumentet är knappast hållbart. Om ett småparti skulle få mindre än fyra procent av rösterna även efter att andrahandsröstning införts påverkar partiet i fråga uppenbarligen inte riksdagssammansättningen. Skulle däremot ett litet parti med potentiellt stöd av mer än fyra procent av väljarkåren på grund av andrahandsröstningens genomförande också uppnå mer än fyra procent i valet är det att betrakta som ett exempel på ökad rättvisa. Fyraprocentsspärren måste ju rimligen vara avsedd att hålla partier med mindre än fyra procent av rösterna borta från riksdagen; dess mening får inte vara att skrämja bort så många potentiella väljare från partier som borde varit representerade i riksdagen att dessa inte kan komma in.

Ett annat argument som ibland används är att andrahandsröstning skulle försvåra möjligheterna att införa ett ökat inslag av personval. Men det finns ingen anledning att anta att andrahandsröstning skulle vara oförenlig med personval. Australien och Irland tillämpar enligt uppgift bägge systemen.

Andrahandsröstning innebär givetvis flera tekniska och praktiska problem. Men med tanke på att förslaget skulle minska diskrimineringen av småpartier utan att den nödvändiga spärrmekanismen försvann är det så pass intressant att det förtjänar utredas närmare.

Med hänvisning till ovanstående hemställs

att riksdagen av regeringen begär en utredning om införande av andrahandsröstning.

Stockholm den 24 januari 1978

NILS HÖRBERG (fp)

JÖRGEN ULLENHAG (fp)

